

ENOK'UN (İDRİS'İN) KİTABI VE MELEKLER

Enok'un Kitabı'nda melekler konusuna oldukça geniş yer verilmektedir. Hatta en başından sonuna kadar hemen her bölümde meleklerden bahsedilmektedir. Meleklerin bu derece ön planda olmasında Enok'un göksel yolculuğunun payı büyüktür.

Önceki yazımızda Enok'un Kitabı'nda yer alan bilgilerin bazılarını belli başlıklar altında tasdik ilişkisi içerisinde incelemiştik. O çalışmayla ilgili son derece olumlu geri dönüşler aldık. Tasdik konusundaki bir çalışmanın bu kadar ilgi çekmesi ve olumlu tepkiler doğurması son derece sevindiriciydi.

Bu çalışmamızda, Enok'un Kitabı'nda oldukça geniş bir yer tutan melekler konusunu ele alacağız. Hemen tüm dinlerde melek inancına yer verilmektedir. Keşfedebildiğimiz en eski metinlerde bile meleklerle ilgili anlatılar karşımıza çıkmaktadır. Meleklerle iman, aynı zamanda İslam'ın da inanç esasları arasında zikredilmektedir. Kur'an'da, Allah'tan hemen sonra meleklerle iman zikredilir:

"...Her biri Allah'a, meleklerine, kitaplarına ve elçilerine inanıp güvenir..." (Bakara 2/285).

Gaybi bir alana giren melekler konusu hakkında gözleme dayalı yorum ve bilgi üretmek elbetteki mümkün değildir. Kutsal metinlerde yer alan bu türden gaybi bilgileri salt pozitivist metotlarla eleştirmek hatta inkara yönelmek de büyük bir hatadır. Gaybi alandaki konular, rasyonel bir zeminde eleştirilemezler. Zira bir konu hakkında rasyonel bir eleştiri ortaya koyabilmek için, o meseleyi kühü ile bilmek gerekir. Metafizik bir sahaya ait bir konuyu hiç kimse tam anlamıyla kavrayamaz. Burada inanç devreye girer. Bütün gaybi

bilen Allah ne kadarını bildirmiş ise ancak o kadarını bilebiliriz ve olduğu gibi iman ederiz.

Melekler

Enok'un Kitabı'nda melekler konusuna oldukça geniş yer verilmektedir. Hatta en başından sonuna kadar hemen her bölümde meleklerden bahsedilmektedir. Meleklerin bu derece ön planda olmasında Enok'un göksel yolculuğunun payı büyüktür. Enok'un bu göksel yolculuk sırasında meleklerle ilgili gördüğünü söylediği vizyonlar ile Kur'an'daki bilgiler arasında da ilgili çekici paralellikler görmek mümkündür. Yüce mertebelerdeki meleklerin insanlar için bağışlanma dilemeleriyle ilgili anlatılar bunun bir örneğidir:

"Orada başka bir vizyon gördüm. Yücelerin mekânlarını gördüm. Burada gözlerim sadık meleklerin bulunduğu mekânları ve uluların bulunduğu dinlenme yerlerini gördü. İnsanoğulları için istekte bulunuyorlar, yalvarıyorlar, dua ediyorlardı ve doğruluk onların önünden dünyaya su gibi, merhamet ise çiğ gibi akıyordu. Ebediyen bunu yapmaya devam edecekler." (2. Kitap 39:4)

"Arşı yüklenenler ile Arş'ın çevresinde olanlar, her yaptığını güzel yapan Sahiplerine boyun eğler ve O'na güvenirlir. Müminlerin bağışlanması için dua

ederler: 'Rabbimiz! Bilgin ve ikramın her şeyi içine alır. Hatalarından dönüp senin yoluna yönelenleri başıyla; onları cehennemden azabından koru' derler." (Mü'min 40/7)

Bu sahnede her ne kadar melekler rahmet ve merhametin bir timsali olarak karşımıza çıkmış olsalar da Enok'un kitabında sıklıkla melekler Allah'ın öfkesinin dışavurumunda ve cezasının tatbik edilmesinde de rol oynamaktadırlar. Allah bir toplumun üzerine felaket indireceği zaman bunu melekler aracılığıyla hedefine ulaştırmaktadır:

"Felaket ve acı gününde meleklerin eliyle onların hakkından gelmek istediğimde, kızgınlığım ve cezam onlar üzerinde olacak." (2. Kitap 54:4)

Kur'an'da yer alan kavimlerin helakıyla ilgili bölümleri incelediğimizde Rabbimizin azabının günahkarlara ulaştırılmasında meleklerin görev üstlendiklerini açık bir şekilde görebiliyoruz. Bunun en bariz örneklerinden bir tanesi Lut kavmini helak etmek için gönderilen meleklerdir:

"Lut dedi ki 'Sizler tanınmamış bir topluluksunuz.' Dediler ki 'Hayır, sana bunların inanmak isteme-

dikleri şeyi (beklenen azabı) getirdik. Sana bunların hak ettiği şeyi getirdik. Bizler dosdoğru kimseleriz.'" (Hicr 15/64)

Bu durum başka bir ayette daha genel bir şekilde şöyle dile getiriliyor:

"Biz melekleri sadece gerçek bir iş (helak) sebebiyle göndeririz. (Melekleri) gönderdikten sonra da onlara artık süre tanınmaz." (Hicr 15/8)

Meleklerin toplumların başına gelen felaketlerde bir nevi uygulayıcı görevi üstlenmeleri Tevrat'taki birçok pasajda da karşımıza çıkmaktadır:

"Süt ve bal akan ülkeye senden önce bir melek gönderecek, Kenan, Amor, Hitit, Periz, Hiv ve Yevus halklarını oradan kovacağım." Çıkış 33:2.

"Tanrı Yeruşalim'i yok etmek için bir melek gönderdi." I. Tarihler 21:15.

Enok'un kitabı özellikle Cehennem meleklerinden bahsederken görevlerine ne kadar sadık olduklarına da vurgu yapar:

"Tüm melekler aldıkları emirlere uyacak. (Günahkarlar) En Yüce'nin önünden kendini gizlemek isteye-

cekler. İnsanoğlu sallanıp titreyecek ve siz günah-kârlar sonsuza kadar lanetleneceksiniz. Huzurunuz olmayacak.” (102:4,5)

Cezalandırma melekleriyle ilgili Kur'an'da da benzer ifadeler yer almaktadır:

“Ey inanıp güvenenler! Tutuşturucusu insanlar ve taşlar olan bir ateşe karşı kendinizi ve ailenizi koruyun. Orayı iri gövdeli, kaba ve sert tabiatlı melekler yönetirler. Onlar, Allah'ın emrine karşı gelmezler; kendilerine ne emredilmişse onu yaparlar.” (Tahrim 66/6)

Yeri gelmişken meleklerle ilgili bir başka özelliğe dikkat çekmek isteriz. Kur'an meleklerin bazı zamanlar insan şekli almasından bahsediyor; Lut kavminin helakıyla ilgili bölüm de bunun bir örneğidir. Benzer bir şekilde Enok'un Kitabı da meleklerin istedikleri zaman insan şekline girdiklerini söyler:

“Sonra beni alıp sakinleri ateşe benzeyen bir yere götürdüler. İstedikleri zaman insan gibi görünebiliyorlardı.” (17:1)

Bu konuyla alakalı Kur'an'daki bir başka ayet de şöyledir:

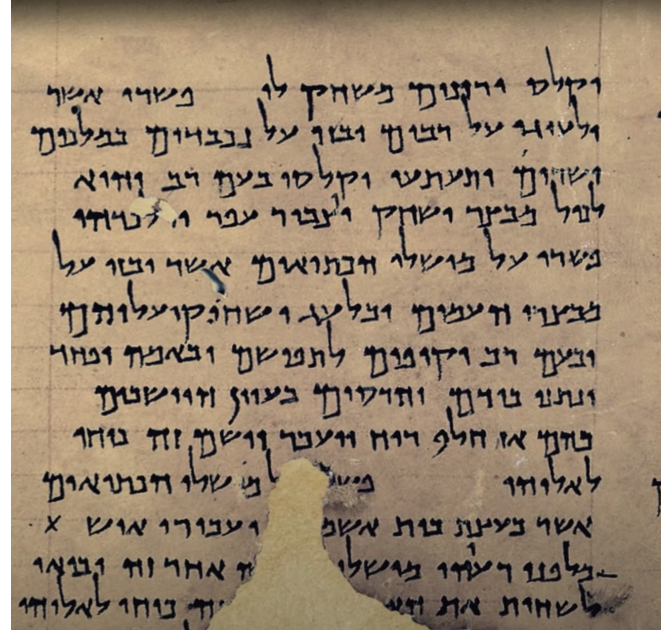
“Böylece onlarla kendi arasında bir engel oluşturmuştu. Derken ruhumuzu (Cebrail'i) gönderdik, ona düzgün bir insan şeklinde göründü.” (Meryem 19/17)

Düşmüş Melekler

“Düşmüş Melek” veya “Görevinden Kovulmuş Melek” dediği zaman Müslümanların akıllarına ilk gelecek olan şey İblis'in Allah'ın emrine karşı gelerek lanetlenmesi ve kovulması olayıdır. Gerçi İblis'in melek olup olmadığı konusunda İslam geleneği içerisinde bir ihtilaf söz konusudur. Ayetlere baktığımızda ise melek olması gerektiği anlaşılmaktadır.

“Meleklerle 'Adem'e secde edin /boyun eğin!' dediğimizde İblis dışında hepsi hemen secde etti. İblis (emre uymaktan) kaçındı, büyüklendi ve kâfirlerden oldu.” (Bakara 2/34)

Adem'e secde etme emrinin doğrudan meleklerle verilmiş olması, daha sonra İblis'in secde etmemesi

yüzünden azarlanması ve kovulması, İblis'in de bir melek olduğunu göstermektedir. Konumuz, Müslümanlar arasındaki “İblis melek midir, değil midir” tartışması olmadığı için bu kadarını söylemekle yetineceğiz.

Yahudi sözlü geleneğini ihtiva eden midraş kaynaklarında İblis'in Adem'den önce tüm meleklerin lideri vasfındaki Başmelek konumunda olduğu, ancak İblis'in Adem'e secde etmediği için bulunduğu görevden kovulduğu ve onun yerine Başmelek olarak Mikail'in tayin edildiği anlatılır.¹

Tevrat'ta Adem kıssası anlatılırken meleklerin secde etmesi gibi olaylara yer verilmez. Hikaye, Adem'in ve eşinin yaratılıp, doğuda Aden bölgesindeki bir bahçeye yerleştirilmeleri ve Şeytan tarafından aldatılıp kovulmaları ekseninde döner.²

Enok'un kitabında da Tevrat'takine benzer bir şekilde meleklerin Adem'e secde etmesi olayına yer verilmez. Ancak Azazel karakteri hakkında söylenenler, onun İblis'e karşılık geldiği izlenimi doğurmaktadır.

“Siz dünyada yaşayan güçlü krallar, Seçilmiş Olan'ımı, onun görkemli tahtta oturup Azazel'i, tüm işbirlikçilerini ve yardımcılarını Ruhların Tanrısı'nın adıyla

1 Louis Ginzberg, The Legends of the Jews, c.1, s.62, The Jewish Publication Society, 2003.

2 Bkz. Tevrat/Yaradılış 2. Bap.

nasıl yargıladığını görmek zorunda olacaksınız.” (2. Kitap 54:5)

Hesap günündeki yargılamanın anlatıldığı bu pasajda, tüm günahkarlar Azazil’in işbirlikçisi olarak tarif edilmektedir. Benzer ifadeler Kur’an’da İblis’le ilgili yer almaktadır:

“(Ey İblis) Cehennem’i senden yana olanla ve onlardan sana uyanlarla dolduracağım.” (Sad 38/85)

Azazil, Enok’un kitabında ve Tevrat’ta anlatılan Düşmüş Melekler hikayesinde yer alan meleklerden bir tanesi değildir. Enok’un kitabına baktığımızda Azazil’in çok daha öncelerde yeryüzüne düştüğü ve insanlara kötülüğü öğrettiği anlaşılmaktadır.

Oysaki Düşmüş Melekler hikayesinde adı geçen melekler, insanların yaratılmasından ve yeryüzünde dağılmasından çok sonraki bir dönemde yeryüzüne düşerler. Bu durum da Azazil’in İblis olabileceği tahminimizi güçlendirmektedir. Eğer Azazil’in ismi, Düşmüş Melekler hikayesinde adı geçen melekler arasında olsaydı, o halde İblis olma ihtimali ortadan kalkardı. Zira İblis, Adem yaratıldığı zaman kovulup, yeryüzüne düşmüştü.

İslam tarihi içerisinde Azazil’in İblis olduğu görüşünü ortaya atan ilk kişi Hallâc-ı Mansur’dur. Kendisi bu yorumunu metinler arası bir mukayeseye veya ilmi bir delile dayandırmaz.³

Düşmüş Melekler hikayesi, Tevrat’ta oldukça özet bir şekilde anlatılır. Kur’an’da ise bu olaya dair bir kıssa yoktur. İlgili pasajlar incelendiğinde söz konusu olayın Nuh’tan (a.s) öncesine dayandığı görülmektedir. Enok’un kitabına göre bu melekler, Enok’tan da önceki bir dönemde yeryüzüne düşmüşlerdir. Bu melekler, Enok’a gelerek kendileri adına Allah’tan bağışlanma dilemesini isterler.

“Affedilmek için benden onlar adına bir istek yazma-

mı ve isteklerini yüce göğün Tanrısının önünde okumamı istediler. Cezalarının nedeni olan günahlarından dolayı artık O’nunla konuşamıyor, gözlerini göğe kaldıramıyorlardı.” (1. Kitap 13:6)

Bu hikayede meleklerin yeryüzüne düşmelerine sebep olan şey, insan kızlarından kendilerine eşler almak istemeleridir.

“İnsanoğulları çoğalınca, güzel ve alımlı kızları oldu. Melekler, göklerin çocukları onları görüp onlara karşı şehvet hissettiler. Birbirlerine dediler ki: “Gelin insanların arasından kendimize eşler seçelim ve onlardan çocuklarımız olsun.” (1. Kitap 7:1,2)

Aynı hikaye Tevrat’ta da benzer bir şekilde ifade edilmektedir:

“Yeryüzünde insanlar çoğalmaya başladı, kızlar doğdu. İlahi varlıklar (Melekler) insan kızlarının güzelliğini görünce beğendikleriyle evlendiler. Rab, “Ruhum insanda sonsuza dek kalmayacak, çünkü o ölümlüdür” dedi, “İnsanın ömrü yüz yirmi yıl olacak.” İlahi varlıkların insan kızlarıyla evlenip çocuk sahibi oldukları günlerde ve daha sonra yeryüzünde Nefiller vardı. Bunlar eski çağ kahramanları ve ünlü kişilerdi.” Yaratılış 6:1-4.

Düşmüş meleklerin insan kızlarıyla girdikleri ilişki-den ortaya çıktığına inanılan Nefiller soyu, günümüze kadar etkisini devam ettiren, ezoterik örgütlerin ve hegemonik güçlerin kendi üstünlüklerine bir zemin olarak kullandıkları “Kutsal Kan” efsanesine dönüşmüştür. Bu efsaneye göre Hz. Davut, kutsal kandan (meleklerin kanından) gelmektedir ve mesih onun soyundan çıkacak, yeryüzünde büyük bir krallık kuracaktır.⁴

Ayrıca Nuh’tan (a.s) çok önceleri yeryüzüne düşen ve burada yaşamaya başlayan bu meleklerin insanlara çeşitli kötülükleri öğrettiğinden de bahsedilir:

Gaybi bir alana giren melekler konusu hakkında gözleme dayalı yorum ve bilgi üretmek elbetteki mümkün değildir. Kutsal metinlerde yer alan bu türden gaybi bilgileri salt pozitivist metotlarla eleştirmek hatta inkara yönelmek de büyük bir hatadır.

3 Salih Tuğ, “Azâzil” maddesi, Diyanet İslam Ansiklopedisi, c.4, s.311, İstanbul 1991.

4 Erhan Altunay, Sığınlar Tarihi, s.19, Destek Yay., 2020.

“İnsan kızlarıyla birlikte oldular, onlarla yattılar, kendilerini kirlettiler ve onlara her tür günahı gösterdiler.” (9:6,7).

Düşmüş meleklerin öğrettiği günahlardan bir tanesi de putperestliktir. Put yapma ve bir puta tapma faaliyetinin ilk defa ortaya çıkışında düşmüş meleklerin önemli bir rolü olduğu görülmektedir:

“Altından, gümüşten, ahşaptan, taştan ve kilden oyma şekiller yapan putperestler ve bilmeden bile olsa kirli ruhlara, şeytani meleklerle ve her tür put tanrılarına tapanlar bunlardan hiçbir fayda bulamayacaklar. Kalplerinin ahmaklığı yüzünden suça ortak olacaklar. Kalplerinin korkusu ve rüyalarında gördükleri şeyler onların gözlerini kör edecek. Bunlar yüzünden hilekar ve paranoyak olacaklar. Bir taşta taparak tüm işlerini bir yalana dayandırdılar. O yüzden bir anda yok olacaklar.” (5. Kitap 97:8)

Kur’an, hesap gününde müşriklerin aleyhine meleklerin şahitlik edeceğini haber verir. Putperestlerin, şirk koştukları sahte ilahlarla melekler arasında bir ilişki kurdukları görülmektedir:

“Onların hepsini bir araya getirdiği gün, Allah meleklerle diyecek ki: ‘Bunlar size mi kulluk ediyorlardı?’ Melekler: ‘Biz sana içten boyun eğerez, en yakınımız (velimiz) onlar değil, sensin. Aslında onlar, görmedikleri varlıklara (cinlere) kulluk ediyor, çoğu onlara inanıyordu’ diyeceklerdir.” (Sebe 34/40-41)

Melekler müşriklerin inançlarıyla bir ilgileri olmadığını açıklarken, birtakım “cinlerin” işin içinde olduğundan bahsederler. “Cin” vasfı Kur’an’da meleklik mertebesinde kovulan İblis için de kullanılmaktadır:

“Bir gün meleklerle: ‘Adem’e secde edin!’ dedik. İblis’in dışındakiler hemen secde ettiler. Halbuki o da cinlerden idi ama Rabbinin emrinden çıktı.” (Kehf 18/50)

Cin, genel anlamda görünmeyen tüm varlık türlerini kapsayan bir ifadedir. İblis, meleklik mertebesinde

kovulmuştur ama görünmeyen bir varlık yani cin olarak varlığını devam ettirmiştir. Yani bir nevi rütbesi sökülmesi ve sıradan bir cin olmuştur.

Buradan hareketle Sebe Suresinde meleklerin sözünü ettikleri cinler meleklikten kovulmuş ama insanları aldatmak için kendilerini melek gibi gösteren varlıklar olabilirler.

Enok’un Kitabı’nda düşmüş meleklerin lideri olarak bahsedilen Semyeza isimindeki meleğin, Arap putperestlerin Uzza putu olduğunu belirten araştırmacılar vardır.⁵

Cehennem’in 19 Görevlisi

Enok’un Kitabı’na göre cehennemde görevli olan bu melekler, Ahiret gününden önce Allah’a isyan etmiş ve düşmüş (kovulmuş) meleklerdir. Bunların sayısının iki yüz olduğu iddia edilirken, liderleri olarak on dokuz meleğin ismi anılmaktadır:

“Liderlerinin isimleri şöyleydi: Semyaza, Araklba, Rameel, Kokablel, Tamlel, Ramlel, Danel, Ezeqeel, Baraqiyal, Asael, Armarel, Batarel, Ananel, Zaqiel, Samsapeel, Satarel, Turel, Yomyael, Sariel. İki yüz (düşmüş) meleğin liderleri bunlardı.” (1. Kitap 7:9)

Kur’an, Cehennemden meleklerin sorumlu olacağını haber verdiği ayetlerden birinde bu meleklerin sayısının on dokuz olduğuna dikkat çeker:

“Onun (Sekar’ın) üzerinde görevli on dokuz (melek) vardır. O ateşin yöneticilerini meleklerden başkası yapmadık. Sayılarını da sırf kafirler için bir imtihan sebebi yaptık. Böylece kendilerine kitap verilenler kesin kanaate varır; müminlerin güvenleri artar, kendilerine kitap verilenler ile müminler kuşkuya düşmezler. Kalplerinde hastalık olanlarla kafirler de ‘Allah bu örnekle ne demek istiyor?’ derler. Allah, sapıklığın gereğini yapanın sapıklığını onaylar,

Kur’an’da yer alan kavimlerin helakıyla ilgili bölümleri incelediğimizde Rabbimizin azabının günahkarlara ulaştırılmasında meleklerin görev üstlendiklerini açık bir şekilde görebiliyoruz.

5 Gustov Davidson, Melekler Sözlüğü, s.354, Sel Yay., 2009.

doğru yolda olmanın gereğini yapanı da yola getirir. Allah'ın ordularını kendi dışında kimse bilmez. O (Kur'an), tüm insanlık için doğru bilgiden başkası değildir." (Müddessir 74/30-31)

Ayetin özellikle "böylece kendilerine kitap verilenler kesin kanaate varır" bölümü ilgi çekicidir. Cehennemdeki meleklerin ve onların sayısının, kitap verilenlerle nasıl bir bağlantısı olduğunu anlamak açısından Enok'un kitabında yer alan bilgiler oldukça değerlidir. Netice itibarıyla bu bilgi ümmî (kitap bilgisi olmayan) bir adamın söyleyebileceği bir şey değerdir. Bizler bile günümüz imkanlarında ancak arkeolojik çalışmalar sonunda bu apokrif metnin keşfedilmesi sayesinde bu bağlantıyı fark edebilmiş durumdayız. Bundan 1400 sene evvel Mekke'de doğmuş büyümüş bir kişinin böylesi bir ayrıntıyı kendi bilgeliği ile ortaya koyması ihtimal dahilinde olabilecek bir şey değerdir. Böylece tasdik konusunun Kur'an'ın Allah'ın kitabı olmasındaki delil niteliği ve değeri bir kez daha gözler önüne serilmiştir.

Nuh Tufanı

Enok'un kitabında ve Tevrat'ta yer alan anlatılara göre Düşmüş Melekler tarafından aldatılan insanlar yeryüzünde kötülüğü ve putperestliği egemen hale getirmişlerdir. Böylece Allah, büyük bir tufan ile yeryüzündeki kötülüklerin kökünü kazımaya karar verir.

Kur'an'da Nuh'un a.s hikayesi birçok farklı surede oldukça detaylı bir şekilde anlatılır. Her ne kadar Kur'an kıssalar konusunda tekrarlar yapıyor gibi görünse de aslında her defasında hikayeden yeni detaylar yakalıyorsunuz. Bu detayların tasdik ilişkisiyle bağlantısı olabileceğinin en net örneklerinden bir tanesi, tufan hadisesidir.

Kur'an, tufan sırasında hem gökten sular boşaldığını, hem de yerden suların fışkırdığını haber verirken suların birbiriyle buluştuğundan bahsediyor.

Dikkat çekici bir şekilde Enok'un kitabında da aynı olay çok benzer dile getiriliyor:

... Göklerin üzerindeki su hazneleri ve dünyanın altındaki su çeşmeleri açılacak. Ve sular sularla birleşe-

cek. (2. Kitap 53:7-8 s. 83)

"Biz de boşalan sularla göğün kapılarını açtık. Yerden de pınarlar fışkırttık, kararlaştırılan işin olması için sular birbiriyle buluştu." (Kamer 54/11-12)

Enok'un kitabında Nuh tufanıyla ilgili dikkat çeken bilgilerden bir tanesinde Nuh'un büyük dedesi olan Enok'un yaptığı bir duadır. Bu duada Enok, Allah'ı öfkeliendirenlerin tümünün yeryüzünden yok edilmesini istiyor. Kur'an, benzer bir duayı Nuh'un (a.s) ağzından bize aktarıyor. Nuh (a.s) bu duayı dedesinden öğrenmiş olabilir:

"Enok'un tufan duası: Tanrım, senin gazabını uyandıranları dünyadan yok et. Ama sadık ve doğru olanları sonsuz bir tohum haline getir. Bu hizmetçinin duasından yüz çevirme Yüce Tanrım!" (4. Kitap 83:5 s.135)

"Nuh şöyle seslendi: 'Rabbim! Bu kafirlerden yeryüzünde dolaşan kimseyi bırakma.'" (Nuh 71/26)

Sonuç

Enok'un Kitabı çerçevesinde melekler konusunu tam anlamıyla inceleyebilmek için birçok farklı alanda uzmanların ciddi çalışmalar yapması gerekmektedir. Bizim bu çalışmamız ancak küçük bir adım mahiyetinde görülebilir.

Kur'an'ın rehberliğinde ve tasdik eksenli olarak yapılacak dinler tarihi çalışmaları insanlık için önemli ufuklar açacaktır. Kur'an'ın rehberliğinden yoksun her türlü çaba ve yaklaşım ise vasatı aşmayı asla başaramayacaktır.